

Residence-in-Nature: Mammans hus i Lainio

"Vad hon kunde – Det gjorde hon" (1889)

"Det är aldrig försent att ge upp" (årtal okänt)

"En sten, som man jämt spottar på, blir våt" (årtal okänt)

"Kom och gå, men bosätt dig inte" (årtal okänt)

Vi har jobbat utifrån:

Institutionen, kulturarvet och historieberättandet

Språkets mentala rumsordningar

Ritualer som ett socialt rum – bygdegårdstraditioner

Vinterns, mörkrets, isen och snöns historiska och samtida betydelse

Gränser och system

"Mammans Hus i Lainio" består av två delar, en utställning på Marttigårdens hembygdsgård i Lainio (10/11–17/2) och en här på Norrbottens Museum (17/11–17/2).

Utställningarna ingår i Luleåbiennalen genom Residence-in-Natures medverkan. På Marttigården blandades vi och vårt material in med befintliga bonader, bilder och bruksföremål. På Norrbottens Museum har vi med delar av Marttigårdens arkiv där interiör har flyttats in på institutionen och visas tillsammans med Residence-in-Natures flora, insamling med pågående processer och färdiga verk.

Residence-in-Nature är ett konstnärligt projekt där utövare från olika discipliner och bakgrunder bjuds in för att verka och arbeta direkt i materialet under en begränsad tid. Arbetet löper över hela årscyklar för att kunna samverka med både årstider och samhälle och olika villkor och aktiviteter. Just nu är Lainio material och plats. I juni träffades vi alla tillsammans i medverkande konstnären Hans Jsakssons mammans hus i Lainio för ett första besök och arbetsvecka. Nu i november avslutar vi snart den andra arbetsperioden. Arbetet fortsätter sedan under hela 2019. Residence-in-Nature initierades av Åsa Jungnelius 2013 i Småland. På Norrbottens Museum kan du också ta del av stora delar av Residence-in-Natures arkiv och verksamhet från 2014 till 2016.

Konstnärer: Johanna Gustafsson Fürst, Ingvild Holm, Hans Jsaksson, Åsa Jungnelius, Oscar Männikkö, Olof Marsja, Esko Männikkö, Gustaf Nordenskiöld, Lisa Torell och Markus Vallien. Grafisk design: Jonas Williamsson. Text: Lars-Erik Hjertström Lappalainen

Samarbetspartners och finansiärer: Norrbottens museum, Luleåbiennalen, Resurscentrum för Konst i Norrbotten, JASPJS, Region Norrbotten och Kulturrådet.

2)

Lista på verk och samling

- 1 Esko Männikkö. "Långt farväl" (2018)
Inkjet print

På väggen:

- 2 Porträtt av Juho Raattamaa
3 Rana av Rut Nygren från ca 1970
4 Sockertopp
5 Stubbe från torrfura
6 Bildspel Residence-in-Nature nu
7 Tobakslåda från Ernnis gård skänkt av Manfred Johansson, med Mossornas Vänners mossamling
8 Foton av ett urval av Lainios byggnader från 2018 av fotograf Daryoush Tahmasebi

Mitten:

- 9 Möblemang från Marttigården i Lainio från Levi Ollas dödsbo, Ollas gård i Lainio: Bäddsoffa, hylla, bord och tre stolar
- 10 Lisa Torell. "Det som sågs, kunde ses" (2018)
In situ videosouvenir, 26.5 min, Vattenlöslig kalkspray på mestadels snö. Färjan, Lena Ylipääs hus i Lainio, boplatsen i Vivungi och Kouksukorsningen ringades in. 3 rött, grönt, rosa, blått och orange. Prickar för transporter, ringar och halvringar för understrykningar och viktighet

- 11 Johanna Gustafsson Fürst. "ABC-boken talapparaten" (2018)
Karvade delar av fåtöljen Eva av Bruno Mathsson, röd granit, fotodokumentation av Rana med Lainio mönster av Rut Nygård och "ABC-boken talapparaten" på Marttigården i Lainio, text Rana ABC boken talapparaten. Karta över Kiruna lånad från Marttigården i Lainio
- 12 Markus Vallien. "Jag kom till en plats vid slutet av en väg, vid en älv som varken var början eller slut.
Där gick jag från hus till hus,
för att be om några potatisar.
ibland fick jag några, ibland fick jag kaffe, ibland fick jag gå, men i varje hus fick jag en historia.
av detta har jag nu lagat en brygd.
en självgående process inestängd i behållaren.
för oss att beskåda.
av detta vill jag sedan laga ett sorts koncentrat i en förseglad flaska att sätta ut i skogen under ett skydd av betong". (2018)
PET-behållare med potatis och vatten från Lainio, brunt podium, betonghuv
- 13 Gustaf Nordenskiöld. "1:1 Gran i Koskenniska" (2018), "1:1 Gran i Kaltiomaa" (2018), "1:1 Gran i Lainio" (2018)
Kakemon i vattenfärg på papper, trä, sytråd, aluminium

- 14 Oscar Männikkö. "On kuin kuinkuoleman kuva / Är som dödens avbild" (2018)
Digital print med bearbetad fotodokumentation från Norrbottens Museum Arkiv: Sten 1, Sten 2, Sten 3, text
- 15 Åsa Jungnelius. "Landskapsmåleri, en studie i hål" (2018)
Vykort. Platser: MalMBERGET, Vivungi, Månsamåla, Lainio
- Hyllan (och scen):
- 16 Jngvild Holm. "Äppelmossa, Fjädermossa och Jean Francois Regnard" (2018)
Performance i två akter. Baserad på Mossornas Vänner moss-samling från Lainio och manusutkastet "Filmprojekt år 1681" av Föreningen Kirunas Rötter
- Översta hyllplan från vänster:
- 17 Vinge från sjöfågel, upphittad av Smillerstedt på Alapääs gård i Lainio
- 18 Broderade tidningshållare
- 19 Foto "Äppelmossa, Fjädermossa och Jean Francois Regnard, Lainio" (2018)
- 20 Manus "Äppelmossa, Fjädermossa och Jean Francois Regnard" (2018)
- 21 Foto på storyboard "Äppelmossa, Fjädermossa och Jean Francois Regnard" (2018)

- 22 Exempel insamlade av Mossornas vänner inpackad i utkast till Film Projekt år 1681 av Föreningen Kirunas Rötter: Neckera oligocarpa (nordlig fjädermossa), Bartramia halleriana (stor äppelmossa), Fontinalis dalecarlica (smal näckmossa), och Fontinalis antipyretica (stor näckmossa)

Nedre hyllplan från vänster:

- 23 Låda innehållande pressade växter
- 24 Text på kartong som lyder: Marttis Gård här hölls det stora väckelsemötet nyårsnatten 1847-48, av predikanten Raattamaa och prosten Laestadius under nattens samtal överenskom om nådens ordning
- 25 Tre porträttfoton i oval ram skänkta av Yngve Norrblom föreställande (fr vänster) Jsak Jsakson, Frans Larsson, Jsak Fors Kuoksu
- 26 Foto av Eva Lundgren i portalen till Lainio Bygdegård
- 27 Vykort med prosten LL Laestadius
- 28 Vykort med Brita Laestadius
- 29 Foto av Eva Lundgren på Lainio Bygdegård
- 30 Stickmönster Lainio av Solveig Larsson
- 31 Lainio hembygds-gille museums föremålsförteckning
- 32 Souvenir sjal, turist karta över Kiruna stad
- 33 Korsstyngsbroderi av Lainiofärjan av Jngela Jakobsson

4)

34 Akvarell av Marttigården, okänd upphovs person

35 Träskål

Väggen vid hyllan:

36 Älvkarta

37 Släktträd från Lainio

38 Hans Jsaksson. "Under solen" (2018)

Stubbe från Kaltiomaa, Lainio. "Söndagsmålare" (2016),
olja på duk och linneduk

I projektet "Söndagsmålare" har jag strippat gamla
amatörmålningar från norra Sverige från färg och
gjort ny färg av det avskrapade pigmenten. Resultatet
är den sammanlagda färgen av den gamla målningen
överförd på ny duk. Tolv målningar, en målning för
varje månad. Det här är nr 11. November. "Solens sista
strålar" (1942) sign. EG

39 Hans Jsaksson. "Gloves #5" (2014)

Skogsarbetarhandskar från Lainio i sandgjuten
aluminium

Residence-in-Nature arkiv, bibliografi, material

2017

- 40 Lisa Torell, Paletten 309, "Riksväg 25, delat samhälle innebär en gemensam skuld. Hur tänkte vi och med vad?"
 41 Åsa Jungnelius, OËJ 75-76, "Landskapsmåleri i skala 1:1"

2016

- 42 Publikation: "Start, öppning, början, fortsättning".
 Grafisk design: Jonas Williamsson. Text: Axel Andersson,
 Lisa Rosendahl, Åsa Jungnelius. Foto: Terje Östling
 43 Jonas Williamsson, fragment av "Låt det enkla vara enkelt" (2016) i Lessebo
 44 Ross M Taylor, fragment av "Den beniga labyrinten" (2016) i Lessebo
 45 Skyltsystem från det publika arbetet i Kronoberg
 46 Karta över symposiets busstur
 47 Affisch
 48 Axel Andersson, "Interventions on Transmission and Technics" sammanlänkande text för hela det rörliga symposiets busstur
 49 Märten Björk, "Felix culpa – om motsättningen mellan stad och landsbygd samt dess upphävande", föreläsning
 50 Johanna Gustafsson Furst och Lisa Torell, "Riksväg 25, Dela samhälle innebär gemensam skuld" (2016)
 51 Klara Hobza, fragment av "You came fore the killing, didn't you?" fotografi och affisch

- 52 Kvitto från mat till symposiet
 53 Linda Persson, fotografi från interventioner av "Astralkvinnorna" i Gökaskratts camping
 54 Jenny Käll, "Naturen, jag och det potentiellt gemensamma", vykort och torkad banan
 55 Kåsor, Stora Björn används av symposiets utomhus kök
 56 Redskap, trä plast och metall
 57 Hjälms, användes vid studiebesök på Brännhult Stenbrot för svart granit
 58 Åsa Jungnelius, "Landskapsmåleri", nära Mosahultagöl och Gökaskratts camping samt förstudie i Månsamåla (2013) Vykort
 59 Bildspel Residence-in-Nature då

2014

- 60 Publikation, "Konst Alla välkomna". Grafisk design: Jonas Williamsson. Text: Lisa Rosendahl, Åsa Jungnelius. Foto: Jonas Lindström
 61 Affisch
 62 Karta och guide för Ronnebyån
 63 Markus Vallien, flytring verktyg för montering av "När mänskligt upprepade former, möter den för oss obegripliga, tillsynes slumpmässiga ordning vi kallar naturen" (2014)
 64 Paddel
 65 Kaveldun, som mjällast att äta på försommaren
 66 Rökrör

Den amusiska blicken och impulsen

av Lars-Erik Hjertström Lappalainen

Att som kritiker vara med i ett konstnärligt projekt låter en givetvis komma närmare konsten. Jag hade samma upplevelse som Lisa Rosendahl, som hade min roll i det här projektet för två år sedan. Hon jämförde konsten med potatisen. När potatisen introducerades i Sverige trodde man att det var blasten och blommorna som var grejen. Först ett tag senare upptäckte man att knölen var ätbar. På samma sätt finns det risk att kritikern bara ser blasten. Jag skulle vilja gå åt två håll från här. Dels försöka se blasten från knölens perspektiv – det är inte blast som knölen tänker på! Den har gratäng, pommes frites, brännvin för ögonen! Det är vad jag tyckte mig se hända när konstnärerna i projektet plötsligt så att säga skulle "avsluta" det de höll på med, för att ställa ut det. Offentligheten provocerade fram tankar om vad man kunde göra med potatisen nu när den inte skulle växa längre. Det där ger mig ett tillfälle att ställa frågor om konst och icke-konst, och om konstens natur. Så arbetstiteln för min text är "Konstens natur som icke-konst".

En annan fördel med att vara med i ett konstprojekt i en liten by, Lainio i Tornedalen, är tvärtom att man börjar se konsten, eller det man nu håller på med i

projektet, utifrån. Man förhåller sig ju till de bofasta, även om man sällan ser dem, och föreställer sig vad de skulle tycka om ens göranden i byn. Det är ett betraktelsesätt som åtminstone för mig blev ett slags icke-konstbetraktande, jag kastade en amusisk blick på mig själv och min grupp, på mina förväntningar, på våra diskussioner och det vi tog på allvar, på grejerna som folk höll på med, och tänkte – svammel, trams, löjligt.

Bland annat gick vi, i november, i Tornedalen, i en situation där vi hade hyrt ett flertal hus att bo i, gick vi ut ett stycke från byn och tältade i naturen. Hur gravt insnöad i konstvärlden måste man vara för att inte se hur löjligt det är! Det finns inga om och men här, det är fånigt. Att gräva där man står, att ta tag i just det där intrycket av larvighet blev min första impuls. Jag gillade den här betraktelsen från utsidan när jag äntligen var på insidan, och jag gillade också att identifiera mig och omfamna löjligheten. ("Omfamna" är nog inte rätt ord, det är mer som den spända förtjusning man känner när man ska sätta tungspetsen mot en lätt omogen citron.) Jag gillade tanken på att vi gör oss löjligen eftersom den kändes sann.

Vad säger det om konstpotatisen, utöver att det löjligen kanske är en del av dess natur? Jag vet inte än, jag påbörjade tänkandet i förrgår. Men jag har i alla fall hittat lite material om det, som jag kan dela med mig av: ett avsnitt i Adornos Estetisk teori som heter "Det

mimetiska och det löjliga" (jag citerar från Sven-Olov Wallensteins ännu opublicerade översättning). Så det här är vad jag kommer att försöka skriva om, så småningom.

"Det löjliga i konsten uppfattar dom amüsiska bättre än dom som är naivt hemmastadda i konsten. [LEHL: Jcke-konstblicken beskrivs alltså positivt, som något som ser eller förstår mer än konstblicken, nämligen det löjliga.] (...) Det löjliga är det mimetiska residuet i konsten, priset den måste betala för att den stänger sig inne i sig själv. Filistern har skamligt nog alltid lite rätt [mot det löjliga i konsten]."

De som påpekar det löjliga i konsten, har mer rätt än de som förnekar det; de konstnärer och kritiker som motarbetar det löjliga i ett verk, kommer därigenom att göra det till kitsch – det måste alltså vårdas. För om man tar avstånd från det löjliga tar man avstånd från de impulser, de kanske djupaste impulserna i konstprocessen, som det löjliga korrelerar mot. Vad är dessa impulser? Helt enkelt de som får en att ta sig an ett material och göra någonting med det, göra konst av det. Att göra en oanvändbar form av ett material som bjuder motstånd – klart att det är lite tramsigt. Men det är just där, säger Adorno, som anden (intellektet) tänds, i friktionen mot materialet:

"Konsten har sitt räddande moment i den akt med vilken anden i den slänger bort sig själv." Det där är ju en ganska komisk beskrivning av hur intellektet

uppfattar sig abdikera när den grundlöst börjar bearbeta ett material, göra en form av en bit trä. Den verkar inte helt inse att den därigenom uttrycker sig – och hur ska den, i en given situation kunna veta eller ens tro det? Hemligheten, eller det gåtfulla i konsten, är också det som gör den löjlig, nämligen att intellektet slaviskt eller troget måste följa impulsen och dess väg genom materialet, utan att veta varför. Den här spänningen mellan att försöka göra något bestämt, en form som motsvarar något krav – om än bara en känsla, och att tvingas göra det i blindo, trevande, "har sitt korrelerat i det löjliga... som de mest betydande verken fortfarande bär inom sig, verk vilkas betydelse till viss del ligger i att inte ha sminkat över det."

Det löjliga är alltså en väsentlig del av konsten, kanske rent av det som gör den levande. Hur kul är inte det, att det som ger konsten ande och gör den intellektuellt stimulerande, är just det larviga! Och att vi försöker skylla över det för att istället presentera konsten som... någonting jävligt märkvärdigt. Fast det är just denna allians mellan pajaseri och intellekt som är det märkliga i den.

Utifrån det jag hittar hos Adorno – som är en riktig löjlighetsgruva – kommer jag kunna lyfta fram den samhällskritiska relevansen av allt det som var fånigt i vår mötesform i Lainio (som är precis lika larvigt i vanliga mötessammanhang, fast då fungerar löjligheten

8)

inte kritiskt, utan konformt). Och jag har gått hopp om att genom den kategorin till slut också kunna koppla konstprojektet till naturen – för det heter ju trots allt Residence in Nature – eftersom det löjliga i vissa former kan få "människans likhet med apan" att blixtra fram. "Konstellationen djur-narr-clown är ett av konstens grundskikt". Det är i det skiktet potatisen växer, jordmån: fånighet.

